BİZANS' TA GİYİM KÜLTÜRÜ VE AYAK GİYİMİ
CLOTHING CULTURE AND FOOTWEAR IN BYZANTINE

Canan ERDÖNMEZ[1]
Pelin DEMİRTAŞ DİKMEN[2]

ABSTRACT

Byzantine era became a period when there was wealth and glory in terms of clothing and accessories. Most of the Byzantian clothes were reformed by taking Roman clothes as their base. The simple Roman clothing models were sewn from the silks and velvets from the East and were enriched with gemstones, pearls and jewelleries appliqued on them. Byzantian clothing had a rich and flashy clothing style which evolved as a blend of the Roman and eastern cultures. Showing a gradual transition from Roman style to Byzantian style from the 3rd to the 6th century, clothes became distinctly different at the 7th and the end of the 8th century. After this period of time, it displayed distinctive characteristics in Byzantian culture and became one of the concrete objects of it. The symbolism born by the colours within the Byzantian hierarchy was a significant aspect. The colour of a garment was more important than its patterns. During the Byzantine era, the colour choice was used as the most powerful tool to describe symbolism. While the colour of the imperial clothes clearly showed the hierarchy among the court officials, during the court life and ceremonies the emperor, court officials, soldiers and ecclesiastics were distinguished from the colour of their clothes and even shoes in a hierarchical order. During the middle and the final era of the Byzantine, the colour and the embellishment of the court officials' shoes was determined according to the symbols of their duties or titles. Many things are known about the Byzantian footwear. The Byzantine clothes were floor-length and tend to cover the feet. The Byzantine Empire was founded as the Northern Empire in AC 395. So their clothing tradition was based on the Roman garments and that's why the Byzantian footwear resembles the solea and calceus that were worn by the Romans.

In this study, by studying the Byzantian clothing and footwear cultures in terms of design, material and aesthetic values, it is aimed to determine the lands-societies that affected and were affected by these cultures in regards to "the history of fashion ve footwear".

[1] Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarım, Bölümü, Moda Aksesuar Tasarım Ana Sanat Dalı, İzmir, canan.erdonmez@gmail.com
[2] Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarım, Bölümü, Moda Aksesuar Tasarım Ana Sanat Dalı, İzmir, pelin.demirtas@deu.edu.tr

GİRİŞ

Roma İmparatoru **I. Konstantin,** 330'da imparatorluğun başkentini eski Yunan kenti **Byzantion**'a (Bizans) taşır ve yeni başkente, **Konstantin'in Kenti** anlamına gelen **Konstantinopolis** (Constantinopolis) adını verir. Konstantin, Roma'dan senatörler ve yüksek memurlar getirterek Konstantinopolis'te yeni bir yönetim oluşturur ve kenti yeniden imar eder. Roma çok tanrılı dine mensup iken, Konstantinopolis'i bir Hıristiyan kenti yapar ve kendisi de bu dini benimser. Roma İmparatorluğu'nun batı kesimi, küçük devletlere ayrılıp parçalanırken, Bizans İmparatorluğu bütünlüğünü korumayı başarır. Dil, din, kültür ve sanat alanlarında köklü değişiklikler yaparak kendi çizgisini yaratmalarına karşın,Bizans, bütün tarihi boyunca kendisini Roma'nın devamı olarak kabul etmiştir (Türe&Savaşçın, 2002:119). Konstantinopolis'in 330'da başkent oluşu ile başlayıp,Fatih Sultan Mehmet'in 1453'de fethine kadar süren 1123 yıllık Bizans İmparatorluğu, Yunan ve Roma uygarlıklarının son merkezi olmuştur. Bizans dönemi, büyük bir zenginlik ve ihtişamın yaşandığı bir dönemdir. Bizans giyimi de, Roma ve Doğu kültürlerinin bir bileşimi olarak gelişmiş, zengin ve gösterişli bir giyim stiline sahiptir. Roma'nın sade giysi kalıpları,Doğu'dan alınmış ipekler ve kadifelerle buluşmuş ve bunların üzerlerine aplike edilmiş kıymetli taş, inci ve takılarla zenginleştirilmiştir. Bu görkemli dönemin giysi ve aksesuarları hakkındaki bilgileri; dönemin yazılı kaynakları ile kilise duvarlarına çalışılmış fresko, mozaik, minyatür ve rölyef gibi görsel verilerden öğreniyoruz. Bizans dönemi giysilerinin genel karakterini tunikler ve pelerinler oluşturur. Geç antik ve Roma dönemlerinden miras alınan temel biçimler, Hıristiyan ve ortaçağa ait yeniliklerle yeniden şekillenmiştir. 3. Yüzyıldan 6. yüzyıla kadar Roma stilinden Bizans stiline dereceli bir geçiş gösteren giysiler, 7. ve 8. yüzyıl sonlarında belirgin bir biçimde farklılaşır. Bu dönemden sonra ise kendine özgü nitelikler göstererek Bizans kültürü içinde, o kültürün somut nesnelerinden biri haline gelir. Saray görevlileri arasındaki hiyerarşiyi onlara tahsis edilen belirli renk ve düzenlerdeki giysiler oluşturmuştur. Saray görevlilerine, yıl boyunca aldıkları paraya ek olarak çeşitli kumaşlar, giysiler ve aksesuarlar verilmiştir. Bu şatafatlı dünyanın bir diğer yüzünde, Bizans'ta topluluklar arasındaki belirgin farklar dikkat çekmektedir.Toplumun çalışan kesimini ile yoksul halk gösterişin ötesinde, tamamen pratik amaçlarla kullanılan kıyafetler giymiştir. Aynı şekilde, manastırlarda dünyevi uğraşlardan izole bir şekilde yaşayan keşişler, rahipler ve rahibeler en sade ve en kaba kumaşlardan yapılan siyah renkte giysileri tercih etmişlerdir (Boucher,1987:145, Türkoğlu, 2002 :114)

BİZANS' TA GİYİM KÜLTÜRÜ

Saray Mensupları ve Soyluların Giysileri; İmparator I. Konstantin, zamanından itibaren tanrısal düzenin bir parçası kabul edilmiştir. Bu yüceltme, imparator ve saray mensuplarının giysi ve aksesuarlarının somut ve

görünür ifade biçimi olması açısından ayrı bir önem taşımıştır. Bu giysilerin görkemi, İmparatorluk otoritesini ve kutsallığını yansıtır. Erken Bizans dönemi İmparatorluk giysilerinin, Roma dönemi imparatorluk giysileri örnek alınarak üretildiği, Orta Bizans döneminde ise Hıristiyanlığın ve doğu kültürlerinin etkisiyle inci, altın ve diğer değerli materyallerle bezendiği görülür. (Brooks, 2000, Kılıç, 2004,16-25) *Khlamys*, *Loros*, *Tablion* ve *Tzangion* imparatorluk kültürü içinde imparator ile özdeşleşmiş giysilerdir. Kadınlar genel olarak, ayak bileklerine kadar düşen uzun elbiseler giyerlerdi. Halkın içinde başlıklar, peçeler, kepler, türban tarzında bağlanmış basit kumaşlar ve dairesel dikişli sargılar gibi çok çeşitli başörtüsü takarlardı. **Khlamys,** tunik üzerine giyilen yarı dairesel kesimli, tam boy uzunluğunda pelerindir. Giysi, iki ucundan, sağ kolu serbest bırakacak şekilde sağ omuzdan fibula'ya da toka ile tutturularak giyilir. Erken Bizans döneminde imparatorla birlikte saraydaki yüksek unvanlara sahip görevlilerin de tören giysisi olarak görülen khlamys, genellikle altın sırma işleme bezemelerle süslenir. Bununla birlikte imparator ile saray görevlileri arasındaki farkı khlamys'in renkleri belli eder. Saray görevlilerinin giydiği khlamys, genellikle beyaz ya da herhangi bir renkte olabilirken mor renkteki khlamys yalnızca imparator ve imparatoriçeye özgüdür. (Boucher,1987:148, Kılıç, 2004: 27-30) **Tablion,** khlamys'in her iki kenarına dikilen, dikdörtgen ya da kare biçiminde işlemeli iki adet kumaş parçasıdır. Genellikle khlamys den farklı renk ve dekorasyonda hazırlanmış yaklaşık 30x30 cm. ölçülerinde bu iki adet kumaş, koltukaltı hizasının hemen altında başlayıp bele kadar uzanır. Khlamys giysili figürlerin betiminde, khlamys'in sağ omuzdan bağlandığı ve bir ucunun gövdenin arkasına atılmış olduğu örneklerde doğal olarak ikinci tablion görünmez, özellikle imparator betimlerinde altın sırma ile özenli bir şekilde işlenmiş olarak görülür. Saray mensuplarının giydiği tablion ise farklı renk ve dekorasyonlarda olabilir. (Boucher,1987:148, Kılıç, 2004: 30-31) **Loros,** tunik üzerine giyilen, vücudun omuz ve gövde kısmına sarılarak kullanılan, çoğunlukla mücevher ve incilerle kaplı ve altın işlemeli yaklaşık 5m uzunluğunda atkı biçimindeki giysidir. 10. Yüzyılda loros, giyilmesi daha kolay bir elbise biçimine getirilerek değiştirilir. Göğüs üzerine çaprazlama yerine, atkının ortasında bir açıklık bırakılır ve baş üzerinden geçirilerek giyilmesi sağlanır. (Boucher,1987:148, Kılıç, 2004: 30-31) Loros imparatorun yerini belirten dinsel bir semboldür. İmparator yeryüzünde tanrının savunucusudur ve onun bu rolü Loros aracılığıyla belirgin kılınır. Bununla birlikte imparatoriçelerin giydiği değişmiş loros'un biçimi, imparatorların giydiği loros'dan farklıdır. Loros'un uzun kuyruk kısmı daha uzun ve daha geniştir. Ayrıca imparatorların giydiklerinden farklı olarak sağ ayak bileği hizasından öne doğru getirilir. Bu serbest uç ya sol ön kol üzerinden gevşekçe aşağıya sarkar ya da daha yaygın olarak belde bir kemer içine sıkıştırılır. (Kılıç, 2004: 31-34) **Tunikler,** saray halkı, kilise, ordu ya da sivil halk, kadın ve erkek Bizans imparatorluğunun, tüm toplumsal sınıflarının en temel giysisini oluşturur. Halkın giydiği tunikler daha basit

biçim ve renklerde iken, giyen kimsenin görevi ya da toplumsal konumuna göre tuniklerdeki renk çeşitliliği ve dekoratif bezemelerin miktarı artar. Özellikle İmparator ve yüksek mevkideki saray görevlilerinin giydiği tuniklerin yaka, manşet kısımları ve kenarları boyunca altın sırma ya da renkli işlemeli bezemeler, ayrıca tuniğin yüzeyinde dekoratif dikey şeritler (*potamoi*) yer alabilir. Tuniklerin biçimleri giyen kimsenin mesleği ya da toplumsal konumuna göre değişiklik gösterebilir. Örneğin daha kısa uzunlukta ve kemerli tunikler sıradan insanlar ya da asker, denizci vb. gibi hareketli işlerde çalışanlarca benimsenmiştir. Görevlilerin giydiği kırmızı, yeşil ve beyaz renkte olabilir. Mor renkte olan yalnızca imparator ve imparatoriçe içindir. (Kılıç, 2004: 42, "The Basics of Byzantine", 2008) **Pelerin ve Kaftanlar,** Bizans Saray mensupları çeşitli türlerde tunikleri ya tek başına ya da üzerine pelerinler giymiş olarak tasvir edilmişlerdir. Bizans'ın son döneminde önde bir açıklığı bulunan ve belde kemerle bağlanan kaftan türleri ortaya çıkar. 12. Yüzyıldan sonra ve son Bizans dönemi boyunca imparatorlarda olduğu gibi soyluların giyiminde de geniş pelerinlerin kullanımının bırakıldığı, bunun yerine vücuda oturan dar kaftanların moda olduğu görülür. (Kılıç, 2004: 42, "The Basics of Byzantine", 2008) **Kabbadion** vücuda tam olarak oturan ve dar kolları olan, önde açıklığa sahip ve kemerle bağlanarak giyilen bir paltoyu belirtmek için kullanılır. Bununla birlikte kabbadion askeri bağlantısı olan bir giysidir. 14. Yüzyılda kabbadion imparatordan, saraydaki düşük unvanlı görevlilere kadar tüm resmi görevli ve soyluların şölen giysisini oluşturur. (Kılıç, 2004: 42, "The Basics of Byzantine", 2008) **Tamparion** tunik üzerine giyilen, sol omuz üzerinde kapatılan bir dış giysi olarak tanımlanır. Minyatür resimlerinde bezemeler ile görülen kabbadion'dan farklı olarak önde açıklığı bulunmayan kaftan türü giysiler tamparion olarak tanımlanır. (Kılıç, 2004: 42, "The Basics of Byzantine", 2008) Kaftan formu daha sonra Bizans'ın etkisiyle Avrupa'ya yayılmış bir nevi asil giysisi olarak giyilmiştir.

Dini Giysiler; Dini giysiler, kilisenin kurulduğu dönemde doğal olarak günlük yaşamda kullanılan giysilerden gelişmiştir. Ruhban sınıfı için geleneksel olan giysiler 3. ve 4. yüzyılın Roma giysilerine dayanır. Genel giysilerden çok az farklılık gösterir. Kilisede giyilen giysiler İsa'dan izler, dinsel sembolik anlamlar taşır ve bu giysiler insanların gözünde onların kutsallığını arttırmaktadır. Roma İmparatorluğu ve Erken Bizans döneminde herkes tarafından giyilen basit bir tunik olan keten ya da ipekten üretilen **Stikharion** rahip sınıfının tümünün başlıca giysisidir. Ayin sırasında Stikharion'un üzerine giyilen, dairesel kesimli, baş üzerinden geçirilerek giyilen yün ya da ipekten üretilen ve kolları içinde bırakan dökümlü **Phelonion** Stikharion gibi rahip sınıfının kendi içindeki derecesini belirtmeksizin, kutsal kabul edilen kişilerin tümü tarafından kullanılan bir giysi olmuştur. On birinci yüzyıldan itibaren, ilk olarak yalnızca patriğin giydiği beyaz renkteki Phelonion'un tüm yüzeyi zamanla eşit boyutlarda haç

motifleri ile bezenmeye başlar. Bu giysi çok haçlı anlamında **Polystaurion** olarak adlandırılır. Polystaurion, Phelonion'un özelleşmiş bir biçimidir. Kaba kumaştan üretilen tövbe elbisesi anlamına gelen **Sakkos** ise Stikharion'un üzerine baş üzerinden geçirilerek giyilen boyu diz altına kadar, kolları dirseklerin biraz aşağısına kadar erişen bir tuniktir ve tövbekârların sembolü olarak siyah renkte kullanılmıştır. Kilisede, ruhban sınıfını toplumun diğer bireylerinden ayıran bir simge olarak ayin sırasında kullanılan atkılar kullanılmıştır. 5. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanan kumaş parçaları, kaşkol ya da havlu bezler bu giysilerin ilk örnekleridir. Bu erken dönemlerde atkının genel ismi **Orarion** ya da **Orarium**'dur. **Epitrakhelion** ise başlıca rahiplerin giydiği, Orarion'dan daha geniş, uzun dikdörtgen biçimli, çoğunlukla uç kısmında geometrik desenler ile süslü atkıdır. Piskoposların ayırıcı bir simgesi olan **Omophorion,** yaklaşık 3,5 m uzunluğunda, üzeri haç motifleri ile işli bir boyun atlasıdır. Erken dönemlerde **Enkheirion** (el bezi) olarak anılan, dikdörtgen biçimli, yumuşak bir bez, Orta Bizans döneminde ise **Epigonation** olarak anılan ve yaklaşık 30x30 cm ölçülerinde kare biçimli, mukavva benzeri katı malzeme ile astarlanmış, üzerinde bezemeler bulunan kumaş parçasıdır. Epigonation rahip ve piskoposların giydikleri **Stikharion**'un üzerine beldeki bir kemere sağ taraftan iple bağlanarak kullanılır. (Kılıç, 2004: 76-85) Manastırlarda manastır yaşamı ile bağdaşır nitelikte çoğu zaman en sade giysiler kullanılır. Manastırlarda giyilen giysi çeşitlerinden, **Kolobion** Asya ve Mısır'da İsa'dan önce ki dönemlerden beri giyilen kolsuz, tam boy uzunluğunda ve kemersiz giyilen bir tuniktir. Bizans döneminde özellikle keşişlerin başlıca giysisi olan **Kolobion**, ya tek başına ya da uzun kollu bir iç tunik üzerine giyilmiştir. Roma döneminde giyilen **Pallium**'un, Yunan eşiti olan **Himation,** bu dönemde dikdörtgen bir şal biçimli; tunik üzerine, sağ omuzu açıkta bırakacak şekilde sol omuz üzerinden vücuda sarılarak giyilen bir giysidir. **Khlamys**'e benzeyen **Mandyas** ise kökende Roma döneminde kullanılan hafif bir pelerindir. Önde bir açıklığı bulunan ve omuzlardan dizlerin aşağısına kadar erişen mandyas, genellikle boynun altından çengelli iğne ile tutturularak giyilir. **Maphorion**, baş ve omuzlarla birlikte vücudu örten örtü-şal biçimindeki giysidir. 4-6. yüzyıl metinlerinde anılan **Maphorion**, resim sanatında erken dönemlerden itibaren kutsal kadınların ve özelikle Meryem'in geleneksel giysisi olarak görülür. (Kılıç,2004: 88-91)

Sivil Halkın Giysileri; Bizans toplumunun saray mensupları, soylular, din görevlileri ve askerler dışında kalan yoksul ve çalışan sınıfın oluşturduğu halkın giysileri hakkında çok sınırlı bir bilgi vardır. Bizans toplumunda, çeşitli uzunluklarda, kolsuz, kısa ya da uzun kollu ve genellikle belde bir kemer ya da kuşak ile tutturulan genellikle keten, yün ya da ucuz ipekten yapılan tunikler giyilir. Bu tuniklerin biçimi ya da bezemesi giyen kimsenin konumuna göre değişir. Çoğunlukla omuzları açıkta bırakan oldukça kısa olan bu tunikler, belden bir kuşak ile tutturulur, etek kısımları

çoğunlukla bir ucundan bu kuşağa bağlanır. Bununla birlikte, erken dönemlerde göçebe toplumların etkisi ile bir doğu geleneği olan farklı biçimdeki tunikler ve dar pantolonlar ilk önce halk tarafından kullanılmıştır. (Türkoğlu,2002:122-126)

Askeri Giysiler; Tunik, Pullu zırhlar, lameli zırhlar, halka ya da zincirle yapılmış zırhlar**,** madeni levhadan oluşan zırhlar, miğferler, dizçekler ve kolçaklar Bizans ordusunda kullanılan temel giysilerdi. Kendi döneminde dünyanın en etkin askeri yapısına sahip olan Bizans askerleri, zırh ve zırhlarının altına kırmızı, mavi ve menekşe renginde yünden örülmüş ya da keçeden yapılmış kısa askeri tunik giyer. Geç antik savaşçı tuniklerinden farklı olarak bunlar uzun ve dar kollara sahiptir. Belin aşağısında görülen deri şeritler (pteryges) yine antik dönemi yansıtır. Bununla birlikte antik dönemden farklı olarak bu asker azizlerin tasvirlerinin hepsinde, tuniğin altından oldukça dar, çeşitli renklerde pantolonlar görülür. (Kılıç, 2004: 57) Bizans ordusunda genellikle imparatorluğun özel birlikleri ile savaşta ön saflarda ve yan taraflarda bulunan ağır teçhizatlı birlikler çeşitli yapılarda zırhlar ile donanırken, daha iç taraflarda bulunan ya da hafif teçhizatlı piyade askerleri çoğu zaman zırh kullanmazlar, onun yerine kalın kumaşlardan oluşan giysiler giyerler. Çeşitli yapılardaki metal zırhlar ise doğal olarak doğrudan vücut üzerine değil tunikler üzerine giyilir. Zırh üzerine giyilen giysiler ise zırhları yağmur ve güneş etkilerinden korumakta, gerektiğinde zırhın kamuflajını sağlamakta ya da askerler için ek bir koruma amacıyla zırh üzerine giyilen palto,ceket ya da pelerinlerinlerden oluşur. (Kılıç, 2004: 66-72) Bir askerin donanımını tamamlayan unsurlardan birisi de başı korumak için giyilen çeşitli yapılardaki miğferlerdir. Bizans ordusunda seçkin süvari biriliği ile ağır donanımlı birlikler, **Kassidas** olarak anılan yekpare ya da çok parçalı metal miğferler kullanırlar. Zırhlı olmayan hafif piyade birlikler ise metal yerine ipek, keçe ya da keten kumaştan yapılmış başlıklar kullanmışlardır. (Kılıç, 2004: 72-75)

AYAK GİYİMİ

Bizanslıların kıyafetleri zemine ulaşacak kadar uzun olduğu için, Bizans ayak giyimi hakkında çok az şey bilinir. Bizans imparatorluğunun MS 395 de Doğu Roma imparatorluğundan miras aldığı giysi kültürünü ayakkabı alışkanlıklarında da sürdürdüğü, ilk ayakkabı formlarının Romalıların giydiği **Solea** sandaletlerle, **Calceus**'lara benzediği bilinmektedir. (Pendergast, 2004: 267) Orta Bizans döneminde ise Ortadoğu ve Doğu kültüründen derin bir şekilde etkilendiği, giysilerinde olduğu gibi ayakkabılarında da Hıristiyanlığın ve doğu kültürlerinin etkisiyle soylular ve imparator ailesi için sayalarının altın varak, inci, altın ve diğer değerli metallerle bezendiği, bazı ayakkabıların bilek baretlerinde mücevherli tokalar kullanıldığı görülür. San Vitale Kilisesi'de ki Ravenna

mozaiklerinde, erkeklerin beyaz çorap üzerine sandaletler giydiğini ve askerlerin baldırın etrafına bağlanmış sandaletler veya bacağı baldıra saran kumaş konçlar giydiğini gösteriyor. Daha sonraki tasvirlerde İmparatorun, soyluların ve bazı askerlerin askeri giysili İmparatorluk portreleri de dahil olmak üzere neredeyse dizine ulaşan çizmeleri görülmeye başlanır. (*https://www.hisour.com/byzantine-dress)* Bizans'ta sandaleti yönetici ve ruhban sınıfı kullanabiliyor. Sandalet çeşitleri oldukça zengin, tercihe göre topukları koruyan, yarı kapalı modeller yapılabildiği gibi, iple sarılan çizme modelleri de mevcuttur. Geç Roma döneminde, ayak tabanı ve parmaklarını koruyan ve deri kayışlarla ayak bileğinde sınırlanan siyah **Kampagia** sandaletler kullanılmaya başlamıştır. Roma İmparatorluğunda askeri bir ayakkabı olarak kullanılan **Kampagia** (Latince campagi militares) Orta Bizans döneminde askeri karakterini kaybederek, saray görevlilerinin ve soyluların giyimlerinin bir parçasını oluşturur. Saray kıyafetlerindeki değişiklikler 1025'te II. Basileios'un ölümüyle hız kazanır. Giden ilk şeylerden biri ***Kaliga*** *ayakkabılar olur* ve yerini daha gündelik bir ayak giysisine bırakır. Yüzyılın ortalarına doğru turuncu rengine boyalı çizmeler giyen şehir valisi *Eparkhos* gibi bazı devlet memurlarının ayakkabıları XII. yüzyılda ve son dönem Bizans sarayında mevkileri renkleriyle gösteren ayakkabıların yayılmasındaki ilk örnek kabul edilir. Orta ve son Bizans döneminde saray görevlilerinin giydiği ayakkabıların rengi ve bezemesi onların görevlerinin ya da unvanlarının simgelerine göre belirlenir. Örneğin sebastokratōrler 'in ayakkabıları ve çorapları maviydi, kırmızı zemin üzerine altın işlenmiş kartal figürü bulunan mavi renkte ayakkabı giyerken; İmparator, kartal figürleri bulunmayan mavi renkte ayakkabı giymiştir. İmparatorluk ailesiyle yakın aristokrat ailelerin (Panhypersebastos) ayakkabıları ise yeşil renk olarak belirlenmiş (Kılıç,2004:51). Seçkin erkekler rütbe farklarını renklerle gösteren ayakkabılar giyiyordu. (Dawson, 2015:227-228) Bu pahalı ve süslü ayakkabılar, imparatorluğun ayrıcalıklı konumunu göstermek içindir. Kırmızı ve mor renkteki ayakkabılar imparatorluk gücünün sembolü olarak var olmuştur. İmparator için kırmızı kutsal bir renk idi. İmparatorlar ve yakın aile her zaman kırmızı ve mor renkli ve uçlarında ve ayak bileklerinde incilerle süslenmiş çizmeler giymiş olarak gösterilir. Bunlara **Tzangia** denir ve imparatorluk otoritesinin en saygı duyulan nişanlarından biri olarak kabul edilir. İncilerle süslenmiş kırmızı ve mor rengi ayakkabı kullanma geleneği muhtemelen İran'ın doğusundan geliyor. Bizans görsel kültüründe, ünlü varlıklar da kırmızı ayakkabı giymiş olarak gösterilmektedir. Meryem Ana, incilerle süslenmemiş olmasına rağmen, genellikle kırmızı ayakkabılar veya çizmeler giyerken gösterilir. Melekler de özellikle loros gibi imparatorluk kıyafetleri giydiklerinde süslü elbiselerini tamamlayan mücevherli kırmızı ayakkabılarla gösteriyor. 313'te Konstantin'in Milano Fermanı'nın ardından Roma Piskoposu da dahil olmak üzere piskoposlar da mor giyme ayrıcalığını kazandılar. Askerler, esneyen ve bağlama gerektirmeyen,

kahverengi iplikli, deri tabanlı botlar, Sivil halk ise kalın bir taban üzerinde bol bantlı sandaletler giyerlerdi. Zaman içinde baldırın dış kısmında süs bağları bulunan yumuşak sarı deri çizmeler ve ayakkabılar tüm sınıflar tarafından giyildi. Renk, rütbe ve ayrıcalığa özeldi ve zamanın en çok aranan hediyeleri arasında bir çift ayakkabı vardı. Maliyetler çok yüksekti ve insanlar ayakkabılarını ailelerine ve sevdiklerine miras olarak bırakıyordu. "Babanın izinden gitmek" sözü buradan geliyor.

SONUÇ

Akdeniz'in en pahalı boyalarından elde edilen kırmızı ve mor renkler, çağlar boyunca birçok kültürde asalet ve gücün sembolü kabul edilmiştir. Katolik şehitlerinin rengi olduğuna inanılan ve zaman içinde papalığın resmi rengi olan kırmızı renk ayak giyiminde de kullanılmıştır. Kırmızı sandaletler Bizans'tan bu yana papaların sembol ayakkabıları olmuştur.

Bizans'ın zengin kültür ve sanatı dünyanın en büyük sanat eserleri; 20. ve 21. yüzyıllarda moda tasarımcılarının hayal güçlerini etkileyerek, moda tarihindeki yenilikçi kreasyonların ilham kaynağı olmuştur. Bizans'ın kumaşları, giysi ve aksesuarları ile zengin dünyası günümüz moda trendlerini etkileyerek; Domenico Dolce&Stefano Gabbana, Jean Paul Gaultier, Naeem Kahen, Madame Grès, Christian Lacroix gibi birçok tasarımcının yorumuyla yaşatılmaya devam etmektedir.

KAYNAKÇALAR

Boucher, François **"20.000 Years of Fashion"** Harry Abrams, Inc., Publishers, New York, USA, 1987,

Brooks, Sarah "**Byzantium (ca. 330–1453)".** In *Timeline of Art History*. New York:The

Cutler, Anthony **"Bizans'ta İhtişam ve Lüksün Vazgeçilmezliği"** Bizantion'dan İstanbul'a Bir Başkentin 8000 Yılı, Sakıp Sabancı Müzesi, Kitap yayınevi, 2010

Dawson, Timothy **Konstantinopolis'te Giyim Kuşam**: 330-1453 , Çeviri: Ahmet Aydoğan *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi,* Cilt 4, 2015

Kılıç, Şule **"Orta ve Geç Bizans Dönemi Giysileri (9–14 yüzyıllar)"** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004),

Pendergast Sara and Tom, Hermsen, Sarah "**The Byzantine Empire",** Fashion, Costume, *And* Culture, Clothing, Headwear, Body Decorations, And Footwear Through The Age

Türkoğlu**,** Sabahattin **"Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam"** İstanbul, 2002

Metropolitan Museum of Art, 2000, http://www.metmuseum.org /toah/hd/byza/hd_byza.htm/ 2008

https://istanbultarihi.ist/117-konstantinopoliste-giyim-kusam-330-1453